

Γράφει ο Θεολόγος-Εκκλησιαστικός Ιστορικός-Νομικός κ. Ιωάννης Ελ. Σιδηράς

Ο Τύφος του Ρωσικού και Σλαβικού Εθνοφυλετισμού στο Άγιον Όρος (19^{ος} και 20^{ος} Αιώνας)

- Η ανά τους αιώνες υπαγωγή του Θεοτοκοσκεπάστου Αγίου Όρους στην Εκκλησιαστική δικαιοδοσία του Οικουμενικού Πατριαρχείου διασφαλίζει τη διορθόδοξη Ενότητα και νεκρώνει κάθε τάση εθνοφυλετισμού (εθνικισμού)
- Η μοναστική και ασκητική συνύπαρξη Αγιορειτών Πατέρων διαφορετικής εθνοφυλετικής καταγωγής στην Αθωνική Πολιτεία υπό το Ωμοφόριο του εκάστοτε Οικουμενικού Πατριάρχου αποτελεί την βιωματικώς και εμπράκτως κατάλυση του εθνοφυλετισμού

Η πρωτόθρονος κα πρωτεύθυνος στη χορεία των ορθοδόξων κατά τόπους Εκκλησιών, Μήτηρ Αγία Μεγάλη του Χριστού Κωνσταντινουπόλιτις Εκκλησία αίρει αδιαλείπτως επί των ώμων αυτής τον Σταυρό της πρωτοδιακονίας για την θεοειδή ενότητα των πανορθοδόξων και ως ακατάβλητος αμύντορας αποκρούει τα βέλη των ερίδων, διχοστασιών και σχισμάτων που γεννά ο εθνοφυλετισμός (εθνικισμός) όταν στο πάντιμο και Άγιο σώμα της Ορθοδοξίας εμφιλοχωρεί το αντιευαγγελικό, αντιεκκλησιολογικό και αντισωτηριολογικό κριτήριο της διακρίσεως και του διαχωρισμού των μελών του χριστεπωνύμου πληρώματος που δεν είναι άλλο από την εθνοφυλετική καταγωγή.

Ο Ευαγγελικός Λόγος της Του Χριστού μόνης Αληθείας δεν «ομοιογενοποιεί αλλά ενοποιεί» τα μέλη της Μίας, Αγίας, Καθολικής και Αποστολικής Του Χριστού Εκκλησίας στην οποία «ουκ ένι Ιουδαίος ουδέ Έλλην, ουκ ένι δούλος ουδέ ελεύθερος, ουκ ένι άρσεν και θήλυ· Πάντες γαρ υμείς εις έστε εν Χριστώ Ιησού» (Γαλ. 3, 28-29).

Η ρήση αυτή του Αποστόλου των Εθνών Παύλου αποτελεί βιωματική διακονία του Οικουμενικού Πατριαρχείου μέσα στους 17 αιώνες της Σταυραναστάσιμης αυτοθυσιαστικής κενώσεώς του για την ενότητα των Ορθοδόξων. Δεν είναι μάλιστα τυχαίο το γεγονός ότι η Μήτηρ Αγία Μεγάλη Του Χριστού Εκκλησία της Κωνσταντινουπόλεως στον λεγόμενο «όρο» της Αγίας και Μεγάλης Συνόδου, η οποία συνεκλήθη το 1872 στην Βασιλεύουσα λόγω της αντικανονικής και αντιεκκλησιολογικής δράσεως της σχισματικής και πραξικοπηματικώς αυτοανακηρυχθείσης «Βουλγαρικής εξαρχικής Εκκλησίας», κατεδίκασε ως αίρεση τον εθνοφυλετισμό, ο οποίος σύμφωνα με την σαφή και επιτυχή διατύπωση του Μητροπολίτου Σάρδεων Μαξίμου, «όχι μόνον αποτελεί παρέκκλιση από της υγιούς αγάπης προς το έθνος και το κράτος, αλλά και είναι πραγματικόν εμπόδιον εις την συνεργασίαν των Ορθοδόξων Εκκλησιών εν τω κόσμω και ο μεγαλύτερος εχθρός της ενότητος της κατ' Ανατολάς Ορθοδόξου Εκκλησίας».

Στον θεμελιωμένο και τεκμηριωμένο επί ευαγγελικών, εκκλησιολογικών και υγιών ορθοδόξων Θεολογικών Βάσεων «Όρο» της Μεγάλης Συνόδου της Κωνσταντινουπόλεως (1872), οι Πατέρες της Εκκλησίας απεριφράστως καταδικάζουν τον «τύφο του εθνοφυλετισμού» ως εξής «... εν τη χριστιανική Εκκλησία, κοινωνία ούση πνευματική, προωρισμένη υπό του αρχηγού και

θεμελιωτού αυτής ίνα συμπεριλάβη πάντα τα έθνη εις μίαν εν Χριστώ αδελφότητα, ο φυλετισμός, ήτοι η εν τω αυτώ τόπω συγκρότησις ιδίων φυλετικών Εκκλησιών, πάντας μεν τους ομοφύλους αποδεχομένων, πάντας δε τους ετεροφύλους αποκλειουσών και υπό μόνον ομοφύλων ποιμένων διοικουμένων, ως αξιούσιν οι οπαδοί του φυλετισμού, είναι τι όλως ανήκουστον και πρωτοφανές... αποκηρύττομεν κατακρίνοντες και καταδικάζοντες τον φυλετισμόν, τουτέστι τας φυλεκτικές διακρίσεις και τας εθνικάς έρεις και ζήλους και διχοστασίας εν τη του Χριστού Εκκλησία, ως αντικείμενον τη διδασκαλία του Ευαγγελίου και τοις ιεροίς κανόσι των μακαρίων πατέρων ημών, οι και την αγίαν εκκλησίαν υπερείδουσι και όλην την χριστιανικήν πολιτείαν διακοσμούντες προς θείαν οδηγούσιν ευσέβειαν».

Στο θεοτοκοσκεπάστο Άγιο Όρος όπου ως «περιβόλι της Υπεραγίας Θεοτόκου» και «παρεμβολή Θεού» επί της γης φύονται και καρποφορούν κατά την υπερχλιετή ευλογητή παρουσία και αγιοπνευματική προσφορά του στον κόσμο, κάθε λογής «ένσαρκα άνθη» διαφορετικής εθνοφυλετικής καταγωγής άνευ διακρίσεων και διχοστασιών, εθνικιστικών απολυτοποιήσεων και εξυτηρητήσεων κοσμικών ηγεμονικών επιδιώξεων. Τούτο επιτυγχάνεται, παρά τους ποικιλόμορφους πειρασμούς που κατά το παρελθόν ενέσπειραν διαφορές Σλαβικές Εκκλησίες χειραγωγούμενες και ποδηγετούμενες από τα κράτη στα οποία ιστορικά έχουν την έδρα τους και διακονούν (Βουλγαρία, Σερβία). Κυρίως δε ευθύνεται το Πατριαρχείο της Μόσχας όντας προσδεδεμένο στο άρμα του Ρωσικού κράτους που χρησιμοποιούσε την Εκκλησία της Ρωσίας και έθρεφε τον εκκλησιαστικό ιμπεριαλισμό της στα Βαλκάνια και στο Άγιο Όρος ως μέσο για την ικανοποίηση και του Ρωσικού Πολιτικού Ιμπεριαλισμού. Το εμπόδιο σε όλο αυτό τον σχεδιασμό υπήρξε πάντοτε το ελληνορθόδοξο Οικουμενικό Πατριαρχείο που ως ακατάβλητος αμύντορας αγωνίζετο αόκνως και ανυστάκτως υπέρ της ενότητας της Αγίας Ορθοδοξίας, η οποία εκινδύνευε από τον «τύφο του εθνοφυλετισμού», και υπέρ των απαράγραπτων ιστορικών και εκκλησιαστικών δικαίων του ευσεβούς και μαρτυρικού ρωμαίικου γένους μας στην ευλογημένη ελληνική γη της Μακεδονίας και στο Άγιο Όρος όπου το του Αποστόλου Παύλου «ουκ ένι Ιουδαίος ουδέ Έλλην» δεν αποτελεί ανούσια ιδεολογία αλλά βιωματική αγιοπνευματική εμπειρία και κοινωνία εν Χριστώ προσώπων μακράν εθνοφυλετικών διακρίσεων και σχισματικών διασπάσεων.

Τούτο επιβεβαιώνεται μέσω της ανά τους αιώνες υπό το Ωμοφόριον του εκάστοτε Οικουμενικού Πατριάρχου συνυπάρξεως εν Χριστώ στις Ιερές Βασιλικές Πατριαρχικές και Σταυροπηγιακές Μονές και λοιπές Σκήτες του Αγίου Όρους ομού μετά των Ελλήνων και Ρώσων, Σέρβων, Βουλγάρων, Ρουμάνων και λοιπών διαφορετικής εθνοφυλετικής καταγωγής μοναστών. Για την Ιερά Μονή Χιλανδαρίου η οποία είναι σερβικό Μοναστήρι, η ημερομηνία σταθμός στην ιστορία της ήταν το έτος 1198 μ.Χ. όταν ο αυτοκράτορας Αλέξιος Γ' ο Άγγελος έθεσε την τότε εγκαταλελειμμένη περιοχή υπό την εξουσία του Σέρβου Ηγεμόνα Στεφάνου Νεμάνια και του δευτερότοκου υιού του Ράσκο ως αιώνιο δώρο στους ομοδόξους Σέρβους. Οι πρώτες αναφορές για την Ιερά Μονή Ζωγράφου, το λεγόμενο Βουλγάρικο Μοναστήρι, ανάγονται στο έτος 980 μ.Χ. και ως κτήτορες του φέρονται οι τρεις κατά σάρκα Μοναχοί Μωυσής, Ααρών και Ιωάννης, οι οποίοι κατάγονται από την Αχρίδα. Από δε τον 13^ο αιώνα κατοικείται κατά πλειοψηφία από

Βούλγαρους Μοναχούς. Η Ιερά Μονή Αγίου Παντελεήμονος, που ανιδρύθη τον 11^ο αιώνα, είναι γνωστή και ως Ρωσικό Μοναστήρι και τούτο οφείλεται στο γεγονός ότι από το έτος 1169 μ.Χ. είχε παραχωρηθεί στους Ρώσους και ανέκαθεν φιλοξενούσε κατά πλειοψηφία Ρώσους Μοναχούς.

Η συνύπαρξη βέβαια διαφορετικής εθνοφυλετικής καταγωγής ομοδόξων μοναστών στην Αγιώνυμη Πολιτεία διήλθε διαχρονικά από διάφορες συμπληγάδες πέτρες ενώ δεν έλειψαν και οι κατά τον 13^ο και 14^ο αιώνα, πολιτικές επεμβάσεις των Σέρβων και των Βουλγάρων στο Όρος. Κατά την περίοδο της οθωμανοκρατίας, η επιβίωση των εγκαταβιούντων στο Άγιο Όρος επετεύχθη μέσω της οικονομικής βοήθειας αφενός μεν από το μαρτυρικό Οικουμενικό Πατριαρχείο αφετέρου δε από τη Ρωσία, Ιβηρία, Βλαχία και Μολδοβλαχία.

Πολλοί βέβαια ιστορικοί επισημαίνουν ότι ευθύς μετά την οθωμανική κατοχή στο Άγιο Όρος και λόγω της ερημώσεώς του ένεκα των άθλιων συνθηκών διαβίωσης, που αναιρούσαν κάθε δυνατότητα επιβίωσης των μοναστών, όλοι σχεδόν οι μη Έλληνες Αγιορείτες εγκατέλειψαν το Άγιο Όρος και μετέβησαν στις ιδιαίτερες πατρίδες τους, όπως Σέρβοι, Βούλγαροι, Ρουμάνοι, Ρώσοι, κ.ά. Οι ελληνορθόδοξοι μοναχοί ήταν εκείνοι που εβάσταξαν το βάρος της σκλαβιάς 400 περίπου ετών και περιέσωσαν τον θεσμό της μοναστικής αθωνικής πολιτείας.

Μετά την Επανάσταση της Εθνικής Παλιγγενεσίας το 1821 και κυρίως κατά το β' ήμισυ του 19^{ου} αιώνας, οπότε αναπτύσσονται εντός της ψυχωραγούσης οθωμανικής αυτοκρατορίας έντονες εθνικιστικές τάσεις μεταξύ των Βαλκανικών κρατών και γεννάται με την υπόγεια υποστήριξη της Ρωσίας το κίνημα του πανσλαβισμού στα Βαλκάνια με επεκτατικές διεκδικήσεις σε βάρος της Ελληνικής Μακεδονίας και Θράκης, συνακόλουθα και το Άγιο Όρος καθίσταται το επίκεντρο ενός «ιδιότυπου εκκλησιαστικού εθνοφυλετισμού» στο πλαίσιο του ευρύτερου εθνικού ή εθνικιστικού ανταγωνισμού μεταξύ των Ορθοδόξων λαών της Χερσονήσου του Αίμου και της Ρωσίας.

Στο στίβο λοιπόν της εθνοτικής διαπάλης κάνουν εμφανέστερη και δυναμική την παρουσία τους Σέρβοι, Βούλγαροι, Ρουμάνοι και φυσικά Ρώσοι κατά τον 19^ο αιώνα ως αποτέλεσμα του νέου αφυπνιστικού εθνικού κινήματος στα Βαλκάνια με την συμπαράσταση της Ρωσίας, η οποία ως μία από τις Μεγάλες Δυνάμεις τότε, έβλεπε το Άγιο Όρος ως πεδίο όχι μόνο θρησκευτικής αναγεννήσεως αλλά και μείζονος ρωσικής επιρροής στα Βαλκάνια και κυρίως προς τις θαλάσσιες προσβάσεις του Αιγαίου. Εύστοχα ο Μέγας Ιστορικός Απόστολος Βακαλόπουλος ερμηνεύοντας τα γενόμενα της περιόδου εκείνης και μέχρι τις αρχές του 20^{ου} αιώνας γράφει χαρακτηριστικά: «Ο Τσάρος και οι Ρώσοι διπλωμάτες αρχίζουν τώρα να τρέφουν τις πιο μεγάλες ελπίδες να υποκαταστήσουν τους Τούρκους και να ιδούν τον σταυρό και τη σημαία τους με το δικέφαλο βυζαντινό αετό να κυματίζει επάνω στον τρούλο της Αγίας Σοφίας. Έτσι λοιπόν οι πόθοι των Ρώσων προβάλλουν στον ίδιο ορίζοντα, όπως και τα όνειρα των Ελλήνων, και επομένως εναντιώνονται οι μεν στους δε».

Η φρενίτιδα της εθνοτικής διαπάλης και των εθνικιστικών ανταγωνισμών που επικρατούσαν ανάμεσα στους ομοδόξους χριστιανικούς λαούς της χερσονήσου του Αίμου μεταφέρθηκαν και στην Αθωνική πολιτεία όπου εγεννήθη ένας «ιδιότυπος εκκλησιαστικός εθνοφυλετισμός» με αποτέλεσμα την κατάληψη της Μονής του Αγίου Παντελεήμονος από τους Ρώσους, τη δημιουργία πλήθους σκητών και κελιών, πολυτελέστατης κατασκευής, όπως και την εγκατάσταση 5.000 περίπου Ρώσων μοναχών στο Άγιο Όρος έναντι 4.000 Ελλήνων. Οι Βούλγαροι διατήρησαν τη

Μονή Ζωγράφου και απέκτησαν μία άλλη κοινοβιακή σκήτη. Οι Σέρβοι πήραν πάλι από τους Βούλγαρους τη Μονή Χιλανδαρίου, ενώ οι Ρουμάνοι απέκτησαν μία κοινοβιακή και μία ιδιόρρυθμη σκήτη.

Σημειωτέον ότι σήμερα λειτουργούν 12 ιερές Σκήτες στην Αθωνική Πολιτεία και εκάστη εξ αυτών υπάγεται στη δικαιοδοσία ορισμένης Ιεράς Μονής. Οι σκήτες αυτές που διακρίνονται σε κοινόβιες και ιδιόρρυθμες, είναι οι εξής: μία (1) ρωσική (κοινόβια) της Ρωσικής Μονής του Αγίου Παντελεήμονος, δύο (2) Ρουμανικές, μία (1) κοινόβια της Μονής Μεγίστης Λαύρας και μία (1) ιδιόρρυθμη της Μονής Αγίου Παύλου, και εννέα (9) Ελληνικές εκ των οποίων δύο (2) κοινόβιες των Ιερών Μονών Παντοκράτορος και Βατοπαιδίου και επτά (7) ιδιόρρυθμες των Μονών Μεγίστης Λαύρας (2), Βατοπαιδίου (1), Ιβήρων (1), Κουτλουμουσίου (1), Αγίου Παύλου (1), και Ξενοφόντως (1).

Το μεγάλο γεγονός της απελευθέρωσης του Αγίου Όρους από την Οθωμανική κυριαρχία κατά τον Α΄ Βαλκανικό πόλεμο έλαβε χώρα την 5^η Νοεμβρίου του 1912, όταν υψώθηκε η ελληνική σημαία με τις χαρμόσυνες κωδονοκρουσίες εκατοντάδων εκκλησιών και παρεκκλησιών. Οι ελάχιστοι ένοπλοι που εκρύπτοντο -διόλου τυχαίως- στη Βουλγαρική Μονή Ζωγράφου εξουδετερώθηκαν εύκολα, ενώ τα επεκτατικά σχέδια των Ρώσων ανατρέπονταν. Άξιο μνείας είναι το γεγονός ότι στο παρασκήνιο, την 3^η Νοεμβρίου του 1912, συνήλθαν σε πανηγυρική συνεδρίαση, οι αντιπρόσωποι όλων των Μονών, πλην της Ρωσικής, και υπεγράφη στον επίσημο κώδικα των πρακτικών της συνεδρίας η ιστορική εκείνη πράξη δια της οποίας επιβεβαιωνόταν η κατάλυση της οθωμανικής κυριαρχίας στην Αθωνική Πολιτεία. Η μοναδική ηχηρή παραφωνία της Ρωσικής Μονής να μην υπογράψουν οι αντιπρόσωποι αυτής το κείμενο της απελευθέρωσης του Αγίου Όρους από τους Οθωμανούς αποκαλύπτει τις μύχιες και δόλιες προθέσεις και διαθέσεις των Ρώσων. Το διεθνές καθεστώς του Αγίου Όρους ρυθμίστηκε μόλις το 1923 με τη Συνθήκη της Λωζάνης λόγω των εν τω μεταξύ αντιδράσεων, ιμπεριαλιστικών επεκτατικών βλέψεων και ραδιουργιών της Ρωσίας. Συγκεκριμένα το 1913 είχαν ληφθεί τρεις αντιφατικές αποφάσεις για το Άγιο Όρος. Η συνθήκη του Λονδίνου, κατά τον Μάιο του 1913, ανέθετε την τακτοποίηση των κυριαρχικών δικαιωμάτων της Αθωνικής Πολιτείας στις Μεγάλες Δυνάμεις, γεγονός που ευνοούσε τη Ρωσία, η οποία προσδοκούσε ότι θα μπορούσε να έχει λόγο στο μέλλον του Αγίου Όρους προκειμένου να ικανοποιήσει τις βλέψεις της. Η επακολουθήσασα Συνθήκη του Βουκουρεστίου του Αυγούστου του 1913 αποσιωπούσε το όλο ζήτημα. Αφού όμως όλη η Χαλκιδική περιερχόταν στην Ελλάδα, ήταν φυσικό επακόλουθο και η Ανατολική Χερσονησίδα του Αγίου Όρους να περιληφθεί στην ελληνική επικράτεια. Τέλος, η πρεσβευτική Διάσκεψη του Λονδίνου κατά το Νοέμβριο του 1913 απέδιδε στο Άγιο Όρος πλήρη αυτονομία με την παρέμβαση της Ρωσίας. Η συνθήκη της Λωζάνης (1923) εξασφάλισε τα κυριαρχικά δικαιώματα της Ελλάδος στο Άγιο Όρος, υπό την προϋπόθεση σεβασμού του έκπαλαι αυτοδιοικητικού καθεστώτος του.

Όταν εκδηλώθηκε ο ελληνοϊταλικός πόλεμος η Αθωνική κοινότητα διοργάνωσε εράνους συγκεντρώνοντας βασικά είδη πρώτης ανάγκης (τροφήμα, ρούχα, φάρμακα) και χρηματικά ποσά για την ενίσχυση του Ελληνικού στρατού, αλλά παρέμεναν προκλητικά ουδέτεροι και αδιάφοροι οι Ρώσοι και οι Βούλγαροι. Κατά τη Μεγάλη Εβδομάδα, τον Απρίλιο του 1941, οι Γερμανοί εισήλθαν στο Άγιο Όρος και μετέβησαν στις Καρυές, όπου η Ιερά Κοινότητα ζήτησε να προστατευθεί η Αθωνική Πολιτεία από μία πιθανή Βουλγαρική κατάληψη. Προς τούτο και ενώ

μάλιστα ο Γερμανός Ταγματάρχης διεμήνυσε εμπιστευτικά στους μοναχούς να αποστείλουν επιστολή στο Βερολίνο προκειμένου να διασφαλιστεί το καθεστώς του Άθω, εντούτοις οι Ρώσοι και οι Βούλγαροι αρχικώς αρνήθηκαν να υπογράψουν την επιστολή και όταν διαπίστωσαν ότι αυτή επρόκειτο να σταλεί και χωρίς τη δική τους υπογραφή, απεφάσισαν να υπογράψουν.

Η στάση των αλλοεθνών μοναχών κατά τη διάρκεια της Γερμανικής κατοχής είναι ενδεικτική του εθνοφυλετισμού τους. Οι Βούλγαροι μοναχοί ενισχύθηκαν οικονομικά από το Βουλγαρικό κράτος ενώ η Μονή Ζωγράφου στην οποία ήταν εγκατεστημένοι, έσπευσε να υψώσει την Βουλγαρική σημαία και προπαγάνδιζε υπέρ των Βουλγαρικών θέσεων. Απροκάλυπτα οι Βούλγαροι Μοναχοί διένεμαν βουλγαρικά αλφαβητάρια στους Έλληνες εργάτες, οι οποίοι εργάζονταν στη Μονή και στη συνέχεια τους απεμάκρυναν και προσκάλεσαν βουλγαρόφωνους για να εργαστούν στη Μονή. Παράλληλα η Βουλγαρική λέσχη Θεσσαλονίκης διέθετε στη Μονή Ζωγράφου τρόφιμα προκειμένου να προσφέρονται σε μοναχούς άλλων Μονών για να τους προσεταιρίσουν προς επίτευξη των επιδιώξεών τους.

Ο τύφος του εθνοφυλετισμού είχε τυφλώσει τους Βουλγάρους και Ρώσους μοναχούς οι οποίοι ήθελαν τη διεθνοποίηση του Αγίου Όρους και την με κάθε τρόπο απαλλαγή από την Ελληνική διοίκηση. Την πρόταση αυτή συνυπέβαλαν Ρώσοι και Βούλγαροι στη Σόφια κατά τον Μάιο του 1941 και το θέρος του ιδίου έτους στην Ιερά Σύναξη του Αγίου Όρους απορρίφθηκε χωρίς να βρει συμμάχους τους Σέρβους μοναχούς.

Από τα παραπάνω ιστορικά γεγονότα αποδεικνύεται πόσο διαβρωτικά επενεργεί ο εθνοφυλετισμός στην εκκλησιαστική συνείδηση και το ορθόδοξο φρόνημα των χριστιανών. Ο μεγάλος θεολόγος Alexander Schmemmann εύστοχα επισημαίνει ότι: «ο κίνδυνος του εθνικισμού έγκειται εν τη υποσυνειδήτως συντελουμένη μεταβολή της ιεραρχήσεως των αξιών, καθ' ην ήδη το έθνος δεν υπηρετεί την χριστιανικήν δικαιοσύνην και αλήθειαν και εαυτό, την ζωήν δ' αυτού δεν αξιολογεί συμφώνως προς ταύτα, αλλ' αντιθέτως, αυτός ούτως ο χριστιανισμός και η Εκκλησία αρχίζουν να μετρώνται και να αξιολογώνται εκ της απόψεως των «υπηρεσιών» αυτών προς το κράτος, την πατρίδα...». Ο δε πολύς Αμίκλας Αλιβιζάτος emphaticώς υπογραμμίζει ότι: «Είναι εκτός αμφισβητήσεως, ότι η υπέρ μέτρον έξαρσις των εθνικών Εκκλησιών γίνεται εις βάρος της ολότητος της Ορθοδοξίας, η δ' άνευ ορίου ανάμιξις των διαφόρων Εκκλησιών εις τους εθνικούς ανταγωνισμούς γίνεται εις βάρος μεγάλων και βασικών αρχών της Ορθοδόξου συνειδήσεως εν τη καθόλου εκκλησιαστική ζωή και επί σοβαρωτάτω και βαθυτάτω τραυματισμώ της εσωτερικής ενότητος της Ορθοδοξίας».